

A. F. Kriegers Festskrift.

Smaaskrifter, tilegnede A. F. Krieger, Dr.jur. & phil.
etc., den 4de Oktober 1887 af Nordiske Forfattere.

I den sjældne Festgave, som overraktes Geh.-Etatsraad Krieger den Dag, da han fyldte det halvfjerdsindstyvende Aar, af 12 nordiske Forfattere, — til hvilke sikkert adskilligt flere gerne havde sluttet sig, om de havde været bekendte med Planen —, hidrøre de fire af Bidragene fra statsvidenskabelige Professorer, medens et femte, Rigsarkivar Birkelands Afhandling om det norske Postvæsen i dets Oprindelse og første Begyndelse, delvis berører det nationaløkonomiske Omraade, om det end overvejende maa betragtes som et Stykke Kulturhistorie, der som saadant frembyder ikke ringe Interesse. Til hine fire Afhandlinger skal Omtalen af Festskriftet her indskrænke sig, saa meget mere, som de andre, overvejende historiske, Bidrag fortrinsvis har været Genstand for Dagspressens Omtale, særlig det autobiografiske Fragment, som skyldes Fru Heiberg. Kun i Forbigaaende skulle vi henlede Opmærksomheden paa Gehejmearkivar A. D. Jørgensens aandfulde og tankevækkende to Foredrag om Sønderjylland, idet vi navnlig fremhæve det Bidrag, de give til en Besvarelse af det forsvars-nihilistiske Spørgsmaal: »Hvad kan det nytte?« Overfor de to sønderjydske Krige, der ikke kunde forhindre Sønderjyllands Tab, gør Forf. gældende, at »medens de har

hævet Danmarks Anseelse, har de givet de danske Sønderjyder et haandgribeligt Bevis for, at det var rede til at bringe store Ofre for deres Skyld. Dette vil først sent blive glemt. Danmarks Historie kunde forhen forekomme Slesvigerne at være dem fremmed og uvedkommende; men ved disse Begivenheder blev Baandet igen knyttet, og med Stolthed ser de nu tilbage paa gamle saavel som paa de nye fælles Minder. Var Adskillelsen indtruffen uden Kamp, i Aaret 1848, da havde Slesvig nu været tabt for bestandig.«

Af de fire statsvidenskabelige Afhandlinger vil Prof. Aschehougs Fremstilling af de for Danmark og Norge fælles Regeringskollegier fra 1660—1814 vistnok for de fleste Læsere frembyde mindst Interesse. Desuagtet ville sikkert ikke faa Videnskabsmænd være Forf. taknemmelige for det her fremdragne rige Materiale, Resultatet af saa megen Flid og Arbejde. Det dansk-norske Enevælde karakteriseres af Forf. som et Civilbureaukrati (»Af de syv Konger, som regerede Danmark og Norge med uindskrænket Magt, havde ingen noget militært Organisationstalent og alene den sidste en fremtrædende Interesse for sine Hære. Det dansk-norske Enevælde havde derfor saa lidet Præg som bedst muligt af et Militærmonarki«), der »udmærkede sig ved god Vilje, jævn Forstandighed og Retsind« samt »viste en stedse stigende Agtelse for Individets Rettigheder og naaede efter lange Bestræbelser omsider at tilvejebringe en god og sikker Retstilstand«, hvorimod »Svagheden i Monarkiets Styrelse var dets slette Statshusholdning«. Særlig Opmærksomhed fortjener, hvad der meddeles om Bestræbelserne for at tilvejebringe et aarligt Budget og Statsregnskab. Allerede Instruxen fra Rentekammeret af 1660 paalægger det hvert Aar at forelægge Kongen et »rigtigt Overslag for det forgangne Aar«, paa det at begge Rigers Tilstand udi de Vilkaar deraf kunde ses. Derimod havde man endnu ikke Øje for Nødvendigheden af et Budget, og kun »et svagt Spor« hertil lader sig finde i den Bestem-

melse, at de til Hoffets, Hærens, Flaadens Udgifter samt Gældens Afbetaling og Forrentning bestemte Penge skulde opbevares i forskellige Kister. Derimod foreskrev Instruxerne af 1670 og 1680, at Rentekammeret i Begyndelsen af hvert Aar skulde overlægge med de forskellige Kollegier om de respektive Fornødenheder »og da gøre Overslag over, hvad det Aar uforgængeligen kunde behøves, og hvad unødig Beskatning endvidere kunde bespares«, hvorhos der fra 1680 aarlig under Kongens egen Haand udfærdigedes Reglementer for hver af de tre store Udgiftskonti, i Overensstemmelse med hvilke Udgifterne anvistes til Udbetaling. Men noget fuldstændigt Budget opgjordes, som det synes, aldrig før 1813, ligesom der vel forefindes partielle Regnskaber, men intet fuldstændigt Statsregnskab.

Prof. Oscar Alins Afhandling om »Svenske Konungens rätt i frågar om nedsättning af Tullbevillnings-afgifter enligt 1809 års Regeringsform« omhandler et saa specifik svensk Emne, at den maaske af den Grund mindre vil vække danske Læses Opmærksomhed. Afhandlingen har dog ogsaa sin mere almene Side. Forf. søger ved en udførlig historisk Dokumentation at godtgøre, at den efter hans Mening utvivlsomt Kongen tilkommende Ret til at nedsætte Toldafgifter — og som Følge deraf ogsaa andre Afgifter — faktisk er anerkendt fra Rigsdagens Side ved en lang og saa godt som ubrudt Praxis, og hævder, at denne Ret, der har sin ganske særlige Betydning for Kongens Adgang til at afslutte Handelstraktater med fremmede Lande, »hører til dem, som ikke bør borttages«, da den er et Led i den Beskyttelse for Minoritetens Ret, for hvilken Kongemagten er det bedste Værn.

Langt mere almen Betydning har dog Prof. G. K. Hamiltons Afhandling om »Statsverksamhetens stegring och det representative styrelsesättet«. Forf. søger, i nær Tilslutning til Ad. Wagner, at paavise, at den videre gaaende Opgave og mere omfattende Virksomhed, som den nyere Nationaløkonomi i Modsætning til

den ældre, mere abstrakte, Skole tillægger Statsmagten, i Praxis har fundet sit Udtryk og sin Bekræftelse ved den Stigning ved de offentlige Budgetters Udgiftsside, som overalt karakteriserer disse i de senere Aar. At det ikke, som nogle paastaa, er »den væbnede Fred« og de dermed følgende store Forsvarsudgifter, som ere den egentlige Aarsag heri, godtgøres ved Henvisning dels til Nordamerika, dels og fornemmelig til, at det ikke mindst er Kommunernes Budgetter, som udvise en saadan Stigning, som Forf. dernæst nærmere gennemgaar i det Enkelte. — Paa den anden Side fremdrager Forf. derimod den vanskelige Opgave, som denne stedse mere omfattende Statsvirksomhed stiller de repræsentative Forsamlinger, ja, disses Uformuenhed til at løse Opgaven paa en Tid, da storpolitiske Spørgsmaal lægge saa stærkt Beslag paa deres Tid og Interesser. De allesteds opdukkende Klager over de trods deres Længde mere og mere ufrugtbare Parlamentssamlinger afgive tilstrækkeligt Vidnesbyrd herom. Det gælder da om at finde en ny og bedre Organisation af Repræsentationerne, der i saa Henseende ikke have holdt Skridt med Regeringernes og Administrationens Udvikling. Det gælder nu efter Forf.s Mening om at naa til en saadan Organisation af de repræsentative Forsamlinger, som kan bringe dem i Højde med deres stigende Magt og Samfundsopgavernes stærke Væxt. En saadan formenes da at maatte søges igennem en Række af repræsentative Forsamlinger, stillede ved Siden af hinanden, hver især som Repræsentant for »Folkeviljen«, men med sit særlige Fagomraade og sin derved bestemte Sagkundskab. Antydninger af en i denne Retning gaaende Udvikling finder Forf. dels i de ikke faa specielle Forsamlinger (Kirkeraad, Landbrugsraad etc.), der efterhaanden rejse sig, dels i det voxende Antal af Kommissioner, som nedsættes til at forberede særlige Lovgivningsopgaver. Ad disse Veje menes der da efterhaanden — thi langsomt og læmpeligt bør det gaa — at ville fremkomme Repræsentationer, bedre udrustede med Sagkundskab end de nuværende og bedre organiserede end de Specialforsamlinger, der nu

danne et mere eller mindre nødvendigt Supplement til disse. — Er det end et noget fjernt Fremtidsperspektiv, Forf. opstiller, vil den smukt gennemarbejdede Afhandling dog læses med Interesse af Mange.

Paa det egenlig nationaløkonomiske Omraade bevæger sig kun Prof. Westergaards Afhandling: *Mathematiken i Nationaløkonomiens Tjeneste*. Faa Forfattere have bedre Betingelser for at besvare det Spørgsmaal, hvorvidt Økonomien er en matematisk Videnskab eller ej, end Prof. W., der selv er baade Matematiker og Nationaløkonom, og som det kunde ventes af denne hans dobbelte Egenskab, stræber han upartisk at gøre Skel imellem begge Videnskaber — om end muligvis netop hans Egenskab af Matematiker bringer ham til at lade Vægt-skaalen synke mere end nødvendigt til dens Fordel. Han paaviser først med fuld Føje, at Økonomien ikke bliver matematisk, blot fordi den benytter Mathematiken som Hjælpemiddel jævnsides med Historie, Geologi o. a. Videnskaber, samt at det heller ikke har nogen afgørende Betydning, om Økonomien benytter det matematiske Tegnsprog, idet det egentlige Spørgsmaal er dette, om der er en Tankegang i Nationaløkonomien, der kan betragtes som matematisk, og der kun subsidiært maa spørges, om denne Tankegang er af en saadan Art, at det har Betydning for den at benytte Tegnsproget. Det Sidste har faktisk hidtil kun været Tilfældet i ringe Grad, fordi de Forfattere, hvis Tænkning og Fremstilling har haft en vis matematisk Karakter, i det Hele kun ere komne tilsaadanne mere elementære Udviklinger, til Behandlingen af saadanne abstrakte og derfor lidet sammensatte Forhold, at det matematiske Tegnsprog ikke har været et nødvendigt, om end et bekvemt, Hjælpemiddel. Forf. mener endvidere, at man heller ikke kan blive staaende ved Betragtningen af, hvad de Nationaløkonomer, der formelt have givet deres Fremstillinger et afgjort matematisk Præg, faktisk herved have præsteret, thi »en overordentlig Mængde af herhenhørende Arbejder ere uden al Betydning«. Det er egentlig kun Jevons og Walras, hvis

Arbejder give »et Fingerpeg med Hensyn til, hvad der kan opnaas ved Matematikens Hjælp«, og de synes da navnlig »at pege hen paa Værdierne, særlig Begreberne Brugs- og Bytteværdi, som et Punkt, hvor en mathematisk Betragtning kan bringe megen Klarhed«, ligesom »Læren om Forholdet imellem Arbejds løn og Kapitalrente, og i det Hele taget om Virkningerne af Udbud af Arbejde og Kapital paa Produktionen«. Den Virksomhed, som Forf. paa disse Omraader tildeler Matematiken, synes dog nærmest kun at være en kritisk, idet »den mathematisk uddannede Tænkere kan i mange Tilfælde — ved at gaa økonomiske Undersøgelser efter — paavise Fejlslutninger og Inkonsekvenser og saaledes være Nationaløkonomien til ubetalelig Nytte.«

Vi erkende gerne dette Sidste; men det forekommer os, at der herved dog ingenlunde er ført Bevis for, at visse Afsnit af Økonomien have en mathematisk Karakter. At Matematiken med Held kan benyttes til at illustrere de opstillede Læresætninger ved bestemte Exempler, og at saadanne tillige kunne hjælpe til at godtgøre, at den opstillede Læresætning ikke holder Stik overfor alle mødende Tilfælde, beviser endnu paa ingen Maade, at Økonomien — eller visse af dens Afsnit — er en mathematisk Videnskab. Og det forekommer os heller ikke, at de særlig af Forf. anførte Exempler paa Vigtigheden af at have matematiske Kundskaber ere overbevisende i saa Henseende; thi de angaa egentlig kun nogle statistiske Beregninger, til hvis rigtige Udførelse det ganske sikkert er nødvendigt at have visse matematiske Kundskaber. Men for Økonomiens Vedkommende bliver dog det afgørende Hovedspørgsmaal dette: Kan der paavises nogen eneste økonomisk Læresætning, som Matematiken har Fortjenesten af at have opstillet, og som ikke kunde være funden — mulig mindre let — ved den blotte logiske Tæknings Hjælp? Eller er det muligt paa noget af de særlig fremhævede Omraader ved Matematikens Hjælp at regne sig til bestemte faktiske Resultater ud fra de givne Data? Vil det t. Ex. være muligt for Nogen, der er i Besiddelse af alle de Data, som

overhovedet kunne opdrives til Belysning af Prisforhold eller Lønningsforhold, med afgjort Bestemthed at regne sig til, hvad Prisen eller Arbejdslønnen vil blive den næste Dag? Vi tro det ikke, thi i ethvert Værdiforhold spiller, hvor stor en Betydning end det objektivt givne Udbud fra begge Sider har, et Viljesmoment ind, som ikke forud lader sig beregne, om det end kan betegnes som overvejende sandsynligt, at det vil gaa i den ene eller anden Retning.

De her — af Hensyn til Pladsens Knaphed i største Korthed — antydede Indvendinger forringe ikke paa nogen Maade den foreliggende Afhandlings Værd; de ere kun et subjektivt Forbehold, sigtende til at begrunde den ovenfor udtalte Formening om Forf.s Tilbøjelighed til at tillægge Mathematiken en noget større Betydning for Økonomien, end der efter Forholdenes Natur vistnok er tilstrækkelig Grund til.

W. S.